

האדריכל מהקיבוץ: התשוקה למפגש חברתי

מה עושים עם חדר האוכל הקיבוצי שנותר שומם בעקבות השינוי? דני בר-קמה, אדריכל משפיים, מציע פתרון עיצובי, חברתי וכלכלי למבני הציבור הזנוחים של קיבוצים מתחדשים

ארנון לפיד ✉

פורסם: 23.07.15, 07:55

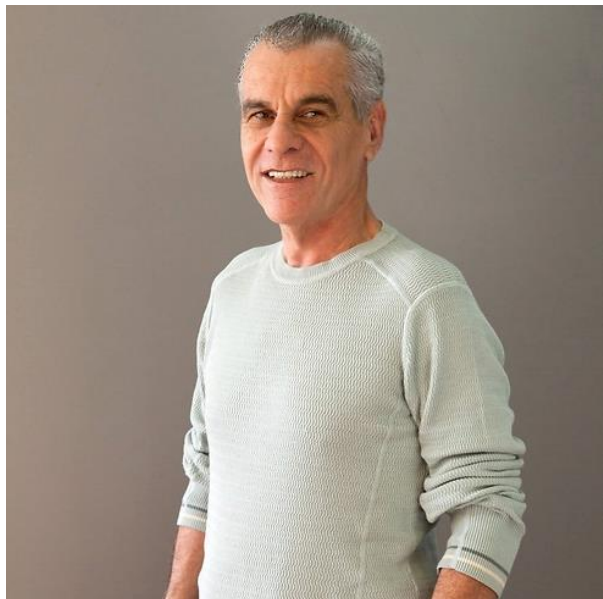
בשנת 1924 יצא מקולמוסו של ארתור רופין, ראש מחלקת ההתיישבות בהנהלה הציונית, דבר נבואה: "לעולם אין אפשרות לראות מראש אם צורה זו, של התיישבות קיבוצית, תוכל להתקיים גם כשחברי הקבוצה יבואו בשנים, כשיישאו נשים, או כשבניהם יגדלו... בעקבות סכסוכים פנימיים תיעשה הנהלה משותפת של המשק לדבר בלתי אפשרי."

עוד על [אדריכלים וקיבוצים](#):

- [הנתיב המהיר: הקיבוצניק שניהל את סלילת כביש 6](#)
- [הילד לקוי השמיעה הפך לאדריכל מצליח](#)
- [כל הסיפורים גם בסלולרי: הורידו את האפליקציה של mynet](#)

"יישאר אפוא רק המוצא היחידי: לחלק את המשק ולהתוות לכל אחד את חלקת אדמתו ובניינו. אבל מה יהיה גורלם של הבניינים הגדולים הקיימים כבר, אלה שגזרת בנינם נעשתה בהתאמה לצורכי הנהלה משותפת...? על ידי התפלגות כזו, נשארים הבניינים הגדולים של יישובי הקבוצות כמעט נעדרי כל תועלת..."

אז זהו, שלא בהכרח! - אומר האדריכל דני בר-קמה, המלבה"ד של הציטוט הנ"ל. הוא יליד 1946, [שפיים](#) - "מוטציה של בן קיבוץ", אמר עליו זלמן גסטנר ז"ל, שהיה מנהל מחלקת התכנון התנועתית, כשדני הצטרף אליה. "אכן, היתה לי צורת חשיבה אחרת, חריגה", הוא אומר. "נמשכתי לתחומי אמנות שונים, ניגנתי, ציירתי, ובכיתה ז' היה ברור לי שאהיה אדריכל. ב-1970, כשביקשתי לצאת ללמוד בטכניון, אנשים נבהלו: אדריכלות? מה נעשה עם אדריכל? מה יהיה אם כולם ירצו ללמוד אדריכלות? אז נהיה קיבוץ של אדריכלים, ולא של פרדסנים", אמרתי. אבי היה פרדסן. ניסו לשכנע אותי ללמוד עיצוב המוצר, כדי שאשתלב במפעל, אבל התעקשתי על אדריכלות. למזלי, זה הצליח".

דני בר-קמה. "מה נעשה עם אדריכל?" (צילום: שלמה שהם)

מכל הפרויקטים שהוא מתכנן במסגרת עבודתו ב"א.ב. מתכננים בע"מ" - רובם גדולי מידות, עבור חברות וגופים פרטיים, ציבוריים וממשלתיים - חביבים עליו במיוחד תכנון של פרויקטים שבתחום העיצוב, כמו בתים פרטיים, בהזמנות שהוא בורר בקפידה, ושל החצר הקיבוצית.

בשבוע שעבר, בערב עיון ב"זההזה", גלריה לאדריכלות בנמל תל אביב, התייחס דני לשאלה: "מה עושים עם חדר האוכל הקיבוצי ועם מבני הציבור והמרחב הציבורי שנותרו שוממים בעקבות השינוי באורחות החיים הקיבוציים?"

באמת, מה?

דני בר-קמה: "התשוקה למפגש חברתי אינה מייחדת את חברי הקיבוץ, ואני מאמין שאפשר לתת לה תשובה במסגרת היישוב הקיבוצי המתחדש, אם נראה נכוחה את הצרכים. סוד הקסם של המרחב הציבורי הוא אינטנסיביות של פעילות לאורך ציר הזמן. כדי להגיע לאינטנסיביות הזו, עלינו להביא לאזור זה פעילויות ממשיות ובעלות ביקוש חברתי ואחר, ולרכז את כל הצרכים התפקודיים והחברתיים למכלול פיזי, שמייצר תנועה ומפגש של אנשי היישוב ואחרים, ב'כיכר העיר'".

בוא נרד לפרטים.

"ליד חדר האוכל, או כחלק ממנו, תוקם מסעדה, ולצדה, נניח, חנויות קטנות לבגדים, לנעליים ולחפצי בית, קונדיטוריה, מרכז גדול עם נגישות לרכב, גלריות, סדנאות אמנים, בתי משרדים בגודל מתאים שיאיישו את המבנים שהתפנו באזור, בית קפה, שיהווה תחליף או השלמה ל'מועדון לחבר'. אם אפשר, למה שלא יהיו גם השירותים, כמו מכבסה, מרפאה, מועדון קשישים, חלק מאותו מרחב תוסס ואינטנסיבי? כל פעילות שתורמת למפגש בין אנשים, משפחות וילדים, מברכת.

"חשוב שמקום יזמין גם אנשים מבחוץ - וזה אפשרי, אם תהיה סיבה פרקטית אמיתית להגיע אליו, ואם הבאים יחשו רצויים ומוזמנים לקחת חלק במתרחש. אנשים כאלה תורמים לעניין הכמותי והכלכלי של הפעילות במרכז, ולא פחות חשוב - מכניסים צבעוניות נוספת, ואנונימיות, שחסרות במרחב הקיבוצי. הזרים הבאים מבחוץ מביאים אתם מראות חדשים - זוכר את הכפר היווני? בסך הכול מכולת, בית קפה, כמה כיסאות, עץ דולב, ואנחנו, התיירים הזרים".

זה נחמד. זה גם כלכלי?

"רוב הקיבוצים מצויים כיום בתהליך של התרחבות. יישוב בן כמה מאות משפחות יכול להגיע לאינטנסיביות כלכלית שתישא את המרחב הציבורי ותאפשר לקיים מקום פעיל, יפה, מטופח ושוקק חיים".

וישנן גם תקנות ומגבלות של רשות מקרקעי ישראל (רמ"י) לגבי השימושים בקרקע.

"איני שוכח שחלק מהפעילויות שהזכרתי לא כלול בהסכמי המשבצת ההיסטוריים שבין הקיבוץ לרמ"י. לכן יש לתת בתוכניות המתאר החדשות שימושים וזכויות לאזורי הציבור ואחרים, שיאפשרו את קיום הפעילות המדוברת, בצורה מסודרת, הן במישור התכנוני והן במישור הקנייני".

כמה פעמים בשנה, מספר בר-קמה, נוהגים הוא ומשפחתו לבקר במתחם שהוקם, או נוצר, "במינימום מאמץ והוצאה", בגבעת-חיים איחוד. "המקום מרתק ותוסס, מלא חן, משלב חנויות קטנות, גלריה, פלאפל, מחצלות על הקרקע, נדנדות על העץ, אקלקטיות בעיצוב - מזכיר את רוח שנות השישים שאני אוהב. היית שם פעם?"